

Krzysztof Jankowiak

TYPOLOGIA SZTUK WALKI

Powszechnie uważa się, że nie ma większych różnic w treningu i w efektach szkolenia adepta sztuk walki, zawodnika w sportach walki oraz funkcjonariusza i żołnierza w bojowych systemach walki. Przedstawiony wyżej podział sztuk walki jest jednak niezbędny, ponieważ zarówno patrząc z fachowego punktu widzenia, jak i poddając omawiane zagadnienia analizie naukowej, istotne różnice można zidentyfikować nawet na etapie wstępnego szkolenia osoby uprawiającej tradycyjne sztuki walki, sporty walki oraz systemy walki. Warto tutaj przytoczyć definicję sztuki walki Juliusza Piwowarskiego. Píše on, że jest ona

[...] sferą kultury związaną z systemami bojowymi opisywanymi przy pomocy szczegółowej kodyfikacji, wynikającej najczęściej z dalekowschodnich inspiracji, dotyczącej technik, metod, tradycji i obyczaju, opartych na przesłankach filozoficzno-religijnych, a zarazem utylitarnych. Służy ona możliwie jak najskuteczniej utrzymaniu i podnoszeniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa zarówno jednostek, jak też zespołów ludzkich, przez ćwiczenia i wieloaspektowy rozwój następujących elementów:

1. możliwości aktywności i skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom ze strony osób i innych niekorzystnych okoliczności o charakterze militarnym, cywilnym, sił natury bądź konfrontacji o charakterze sportowym,
2. możliwości utrzymania, ratowania i poprawiania jakości życia, w tym bezpieczeństwa zdrowotnego oraz moralnych i estetycznych wartości wzajemnie się przenikających i wzmacniających w wymiarach: indywidualnym oraz społecznym,
3. możliwości oparcia w okresie trwania całego życia na angażującej ciało i umysł metodzie perfekcjonistycznego samodoskonalenia,
4. poziomu umiejętności bojowych determinującego również podjęcie walki z wewnętrznymi przeciwnościami, takimi jak negatywne intencje i emocje¹.

¹ J. Piwowarski, W. Czajkowski, *Administrowanie jakością życia człowieka poprzez system Modern Bushidō*, „IDO – Ruch dla kultury”, Rzeszów 2010, s. 19.

Jeśli mówimy o sztukach walki, warto pamiętać o różnicy pomiędzy terminem *budo* a *bujutsu* (*bujutsu* – stare systemy wojenne; *budo* – nowożytny systemy samodoskonalenia oparte na *bujutsu*). Oba terminy mają ze sobą wiele wspólnego, jednak wywodzą się z innych okresów dziejowych Japonii. W ramach pojęcia „sztuki walki” wyróżnić można trzy podstawowe kategorie, odpowiadające relacjom: *sensei* – *deshi* (uczeń – adept sztuk walki), trener – zawodnik (sporty walki) oraz ekspert, specjalista (instruktor) – funkcjonariusz służby mundurowej, żołnierz ewentualnie agent ochrony. Ta ostatnia relacja dotyczy utylitarnych systemów walki.

1. TRADYCYJNE SZTUKI WALKI

Nie służą one dzisiaj podnoszeniu poziomu umiejętności uśmiercania przeciwnika na polu walki, lecz przede wszystkim ochronie życia, jak mówi mistrz Taika Seiyu Oyata². W sztukach walki często nie ma realnego (w sensie fizycznym) przeciwnika, w wielu przypadkach tym przeciwnikiem są ludzkie słabości czy negatywne emocje. Adept sztuk walki podejmuje zatem walkę z samym sobą. Ma przed sobą drogę, którą wskazuje mu mistrz – *sensei*, na której adept napotyka różne wyzwania i musi się z nimi zmierzyć. Podąża tą drogą w celu uzyskania psychofizycznej doskonałości, a tym samym wzmacnia własną osobowość³. Przez teoretyczne i praktyczne aspekty treningu, a także przez wkładanie konkretnego wysiłku fizycznego, adept pod okiem mistrza otrzymuje możliwość poznania elementów teorii dotyczących zarówno technik walki, jak i jej strategii czy innych zagadnień – dla jednych osób pierwszoplanowych, a dla innych pomocniczych (filozofia, zdrowy tryb życia itd.)⁴. Tradycyjne sztuki walki są dla adepta drogą, którą z założenie obiera on na całe życie. Po pierwsze, przez całe życie podąża się tu drogą określonej „wojennej” tradycji. W tym czasie zmienia się sposób postrzegania świata i otoczenia. Przez cały czas trwania procesu treningowego, niezależnie od wieku adepta, rozwija się ducha walki. Jest to niezwykle pomocne i cenne, zwłaszcza wtedy, kiedy dożywamy sędziwego wieku i nadal kultywujemy sztukę, pozostając na Drodze Wo-

² T. S. Oyata, Ryu-Te No Michi, *Klasyczna sztuka walki z Okinawy*, tłum. W. Nowakowski, Warszawa 2001, s. 85.

³ Por. J. Piwowarski, *Rozwój osobowości jako przyczynek do konstrukcji autonomicznego systemu bezpieczeństwa*, „Zeszyt Problemowy. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2011, nr 2, s. 31 i n.

⁴ Por. R. M. Kalina, *Teoria sportów walki*, Warszawa 2000.

jownika. *Sensei* Hayashi Teruo⁵ mówi: „wykształcenie ducha walki pozwala nam walczyć przeciwko wszystkim przeciwnościom w życiu”⁶. W swoich wypowiedziach mistrz ten podkreśla, że w życiu ogromną rolę pełni siła woli, moralność, sprawność fizyczna i obrana droga, prowadząca nas ku samorealizacji.

W sztukach walki centralną postacią jest mistrz (*sensei*), który odpowiada za nauczanie i dobór środków przekazu tej specyficznej wiedzy swoim uczniom. Mistrz odpowiada także moralnie za zachowanie członków swojego *dōjō*⁷ nie tylko na macie, ale i poza nią. Mowa tu o etyce adeptów, ich moralności, dyscyplinie, obyczajach, o braku agresji, o życzliwości i byciu pomocnym ludziom, dbaniu o rodzinę. Mowa tu o tak zwanych cnotach *bushidō*, gdzie termin *bushidō* oznacza kodeks honorowy samurajów. Jak pisze Piwowarski, główne cnoty *bushidō* to prawość, odwaga, życzliwość, szacunek, szczerłość, lojalność i pietyzm rodziny. Niektórzy mówią nie o siedmiu, lecz o ośmiu głównych cnotach *bushido*, wymieniając również samokontrolę – *ko*⁸.

Warto zauważyć, iż prawdziwy mistrz *budō* zgodnie z buddyjską tradycją nie narzuca uczniowi swoich nauk. W sztukach walki mistrz jedynie wskazuje adeptowi drogę, a nie wytycza ją. Powinien więc on być autentyczny, prawdomówny, wiarygodny, sprawiedliwy, bezpośredni i komunikatywny. Wojciech J. Cynarski uważa, że przekaz mistrza sztuk walki płynie prosto z jego serca do serca adepta (przekaz z umysłu do umysłu), stąd mistrz może mieć o wiele większy wpływ na adepta niż trener na zawodnika⁹. Na Dalekim Wschodzie umysł lokalizowany jest w centrum ciała, w czakramie serca. Mistrz *budō* ma moralny obowiązek nauczyć adepta zasad współżycia w społeczności *dōjō*, doskonalenia własnej osobowości i kierowania się w życiu poczuciem odpowiedzialności. Uczy zarówno techniki walki, jak i zasad postępowania oraz zrozumienia wspomnianych wyżej elementów potrzebnych w teorii i filozofii *budō*.

Podsumowując, sztuki walki prowadzone przez mistrza – *sensei* są drogą postępowania obraną na całe życie, pozwalającą na budowanie psychicznego i fizycznego zdrowia oraz na utrzymanie sprawności i samodzielności

⁵ HayashiTeruo (1924–2004) – japoński mistrz karate (10. dan).

⁶ J. M. Fraguas, *Legendarni mistrzowie karate*, Warszawa 2008, s. 49.

⁷ Zob. etykietę *dōjō* w: K. Kondratowicz, *Jū-jitsu: sztuka walki obronnej*, Warszawa 1991, s. 72.

⁸ J. Piwowarski, *Siedem cnót Bushido*, „Zeszyt Problemowy. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2011, nr 5, s. 9–16; por. W. J. Cynarski, *Słownik pojęć*, „IDŌ. Ruch dla Kultury” 2000, nr 1.

⁹ Idem, *Sztuki walki budo w kulturze Zachodu*, Rzeszów 2000, s. 49; por. idem, *Portret mistrza*, „Nowiny” 1994, 14 września.

do końca naszych dni. W sztukach walki ważne są aspekty zdrowotne, a ćwiczenia powinny wzmacniać siły witalne. Sztuka walki prowadzi adepta drogą wybudowaną na starej tradycji doskonalenia ciała i umysłu¹⁰. Takim przykładem był *soke* Toshimichi Takeuchi, który w ostatniej godzinie swego życia nauczał technik *kodachi* (krótki miecz) jednego ze swych *uchideshi* (uczeń domu, inaczej – osobisty uczeń). Cynarski uważa, że

[...] w międzynarodowym środowisku *martial arts* funkcjonują grupy pasjonatów – idealistów, którzy uwewnętrzniają wartości kultur wojowników, co stanowi wyraz ich sprzeciwu wobec dominującej w świecie kapitalizmu ideologii dorabiania się i «dogadzania» własnym zachciankom. Osoby wybierające trudną drogę wojownika jako formę samodoskonalenia wyżej cenią określone zasady etyczne niż sam trening, a względy samorealizacyjne od utylitarne go wymiaru znajomości technik walki¹¹.

2. SPORTY WALKI

Charakteryzuje je przede wszystkim bezpośrednia rywalizacja według określonych reguł. Występuje tu zawsze przeciwnik i walka, celem jest odniesienie zwycięstwa, które przynosi zaszczyt, określane jako sukces sportowy. Trening sportowy obejmuje przygotowanie szybkościowe, siłowe, kondycyjne, techniczne oraz taktyczne. Elementy te testowane są w walkach treningowych, potem zaś na zawodach sportowych, w rywalizacji z obcym przeciwnikiem. Sport rozwija głównie te umiejętności, które są potrzebne w odnoszeniu sukcesów na turniejach sportowych. Długotrwały trening z pewnością prowadzi do wykształcenia bardzo podobnych technik i umiejętności, co w tradycyjnych sztukach walki. Istnieje jednak zagrożenie, iż postępujące usportowienie sztuk walki pozbawi je dotychczasowej tożsamości. Mistrz Hayashi Teruo mówi o zawodnikach uprawiających sportowe karate, że

Po karierze zawodniczej jest im bardzo trudno rozwijać się w prawdziwej sztuce karate. Nie ma nic złego w trenowaniu [...] podstawowych technik turniejowych i stawaniu się mistrzem sportu, ale sztuka karate nie jest sportem, zajmuje się samoobroną i to jest zupełnie inna sprawa. Nie zbuduje się domu jedynie za pomocą

¹⁰ J. Piwowarski, *Bezpieczeństwo i samodoskonalenie jako elementy świętej Drogi Wojownika*, „Zeszyt Naukowy Apeiron” 2011, nr 6, s. 231 i n.; W. J. Cynarski, *Sztuki walki IDŌ: IDŌKAN*, Rzeszów 2009, s. 7.

¹¹ Idem, *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów 2004, s. 58.

dwóch, trzech narzędzi. Potrzeba różnorodnych narzędzi, by osiągnąć swój cel. Z drugiej strony, trening nie powinien kończyć się w momencie, kiedy zdejmujesz *gi*¹². Bez odpowiedniego ducha karate będzie mało przydatne¹³.

Walka sportowa jest rywalizacją i zawsze występuje wraz z potrzebą dominacji nad drugim człowiekiem (zawodnikiem). Istnieje tu zagrożenie polegające na tym, że cele realizacji sportowej usuną w cień cnoty *bushidō*. Cele te, czyli sportowe trofea, to tak naprawdę jedynie środki pomocnicze na drodze samodoskonalenia.

W sportach walki często z powodu braku umiejętności zawodnik „przekracza dopuszczalne granice”¹⁴, naruszając moralny nakaz *bushidō* dotyczący potrzeby kultywowania cnoty prawości. Jednak nawet najbardziej przywiązani do tradycji adepci *budō* chętnie biorą udział w turniejach i czerpią satysfakcję z uczestnictwa w sportowej rywalizacji¹⁵. Sensei Takayuki Mikami zauważył, że jeżeli wystąpi niewłaściwe zachowanie na zawodach, to godzi ono w ducha sztuk walki. Dodał przy tym, że zawody uczą radzenia sobie ze stresem płynącym z występowania przed dużą grupą ludzi¹⁶. Jest to z kolei pozytywnym efektem przygotowania sportowca, korespondującym z celami, jakie stawia przed sobą także adept tradycyjnej sztuki walki w rozumieniu osiągania transferu prowadzącego do zwiększania odporności psychicznej i podwyższonych możliwości samokontroli.

W sportach walki to trener kieruje wychowaniem i karierą sportowca. Szkolenie ma na celu zdobycie medalu, nagrody czy po prostu pokonanie przeciwnika. Trener powinien jednak przy tym być wzorcem osobowym dla zawodnika, ideałem, a zarazem wychowawcą. Jak pisze Cynarski, trener musi się nienagannie zachowywać, mieć odpowiednią postawę moralną, musi być obowiązkowy, zdyscyplinowany, opanowany, kulturalny oraz posiadać umiejętności kreowania dobrego współzycia w grupie¹⁷.

W swoich wypowiedziach *sensei* Takayuki Kubota stwierdza, że zawodnika należy zmuszać do treningu, aby odkrywał swoje słabości, będąc pod presją. Wówczas owe słabe punkty eliminuje trener, posługując się swoim doświadczeniem i fachową wiedzą. Po takich treningach ich uczestnicy stają się dobrymi zawodnikami o wykształconym instynkcie. Mistrz Takayuki Kubota, który łączy w oferowanym przez siebie przekazie tradycyjną sztuką karate z nowoczesnym podejściem, na zawodach obserwuje zawodników i ich

¹² *Gi* – tradycyjny strój używany w japońskich sztukach walki.

¹³ J. M. Fraguas, op. cit., s. 49.

¹⁴ Ibidem, s. 41.

¹⁵ Por. W. J. Cynarski, *Filozofia sztuk walki na co dzień*, „Bardo” 2000, nr 13, s. 30.

¹⁶ Ibidem, s. 174.

¹⁷ W. J. Cynarski, *Sztuki budo...*, op. cit., s. 48.

zachowania, aby na *dōjō* pracować nad usunięciem ich słabych punktów. W ten sposób kształci bardzo dobrych turniejowych karateków. Przykłady *dōjō* Kuboty czy klubów karate, które założyli Chuck Norris bądź Oyama Masutatsu, pokazują, że wielu wielkich mistrzów podąża jednocześnie drogą sportu i sztuk walki. Masutatsu Oyama¹⁸ powiedział, że każdy, kto uprawia karate, powinien kierować się zasadami *bushidō*, a ci, którzy nie kierują się tymi zasadami, traktują je tylko jako zabawę. Mistrzom, którzy zainteresowali się sportem, chodzi o sprawdzenie pełnej skuteczności swojej sztuki walki przeniesionej z niegdysiejszych pól walki do samurajskich salonów i *dōjō*, obecnie zaś testowanej w formie sportowej na matach i ringach. Efektowne widowiska, które mogą być pokazywane w mediach, zachęcają ludzi ze świata sztuk walki do udziału w tych przedsięwzięciach także z innych, bardziej komercyjnych powodów. Treningi mające na celu rozwój sportowca z pewnością ulegają modyfikacjom, pozwalającym w efekcie zawodnikom i trenerom na maksymalizację wyników sportowych. Prawie zawsze zawodnicy poświęcają się tym stosunkowo nielicznym technikom, które w ich przypadku najlepiej sprawdzają się w walce sportowej. Fakt ten może powodować, że prezentowany przez adepta sportu walki kunszt ubożeje pod względem rozpiętości wachlarza opanowanych technik.

Sport prowadzi zawodnika do ciągłych niepokojów, niepewności, towarzyszą mu różne poziomy stresu związane z następną walką. Można powiedzieć, że stres ten ma swoje pozytywne i negatywne aspekty¹⁹ oraz nie pozostaje bez wpływu na rozwój zawodnika. Jeśli zawodnik przestrzega zasad i regulaminów oraz nauczy się panować nad stresem, może oczekiwać pozytywnych efektów prowadzonej w ten sposób samokontroli. Niestety jednak w obliczu zjawiska mylenia ze sobą celów (samorealizacja) i środków (medale) zawodnicy często łamią zasady *fair play* tylko po to, żeby za wszelką cenę „wygrać”. Droga prowadząca od sportów walki do świata sztuk walki jest długa i żmudna i nie każdy będzie umiał nią podążać. Etap sportowy aktywności fizycznej człowieka nie może wypełnić założonej w definicji sztuk walki aktywności „przez całe nasze życie”. Słowa „przez całe nasze życie” są wypowiedziane w jednej ze znanych wersji Przysięgi Karate-do²⁰. Wielki polski mistrz judo Ryszard Zieniawa mówi, że *judo* obejmuje niemałą wiedzę dotyczącą sposobów walki „nieobecnych” na sportowych matach²¹.

¹⁸ M. J. Lorden, *Oyama. Legenda i dziedzictwo*, Warszawa 2003, s. 47.

¹⁹ Por. W. J. Cynarski, *Problem agresji w sporcie na przykładzie wybranych gier zespołowych i sportów walki*, „Studia Humanistyczne” 2002, nr 2, s. 99 i n.

²⁰ J. Piwowarski, *Etyka służb mundurowych na wzór japoński w kontekście Przysięgi Dōjō*, „Zeszyt Naukowy Apeiron” 2010, nr 4, s. 64–74.

²¹ R. Ruszniak, R. Zieniawa, *Judo. Pomost pomiędzy tradycją i współczesnością*, Gdańsk 2003, s. 45.

3. UTYLITARNE SYSTEMY WALKI

Systemy te powstały niejako na bazie podejścia charakterystycznego dla dawnych sztuk walki. Są one współczesnymi odpowiednikami starożytnych oraz średniowiecznych *jutsu* i służą do obezwładniania bądź eliminacji napastników i przeciwników z pola walki, które ma charakter militarny lub do niego zbliżony. Na określenie utylitarnych metod walki często stosowany jest termin *combat*. Nie jest to jednak jeden uniwersalny system. Można mówić o *combacie* policyjnym do obezwładniania osób, które należy zmusić do zaprzestania działań niezgodnych z prawem. Są to systemy używane między innymi przez policję oraz służbę ochrony osób i mienia. Z kolei *combat* wojskowy (bądź kontrterrorystyczny) służy do eliminacji „siły żywej przeciwnika”, co jest zgodne z zasadami etyki wojny²² i w sytuacjach szczególnego zagrożenia nieodzwonne.

Ze sztuk walki w systemach *combat* wykorzystano te techniki, które dają możliwości uzyskania powyższych efektów. Nauczającym jest tu ekspert, specjalista – instruktor. Jego celem jest szkolenie oraz przygotowanie członków danej formacji do realizacji postawionych zadań. Instruktor formalnie nie odpowiada za moralność, za prawość prowadzonych przezeń adeptów, jego celem nie jest wychowywanie, lecz skuteczne przekazanie technik bojowych oraz nauczanie taktyki działania. Louis Shomer mówi, że Japończycy nauczyli się wiele od nas, ale też sami przekazali nam wiedzę, jakiej my nie mieliśmy. Japończycy dali nam broń w postaci umiejętności posługiwania się ciałem²³. Polski mistrz *jujutsu* i funkcjonariusz służb mundurowych Mirosław Kuświk przypomina o tradycji szkolenia w okresie polskiego międzywojnia (1923) w samoobronie służby więziennej skonstruowanej na podstawach *ju-jitsu*²⁴. W książce *Techniki interwencji*²⁵ Kuświk twierdzi, że opracowano wówczas zbiór technik na podstawie wcześniej wydanej książki pt. *Samoobrona*. Jan Dobrzyjałowski, ekspert technik *combatu* policyjnego, pisze, że posługiwanie się pałką typu *tonfa* jest niezbędne, podobnie jak cały arsenał technik walki wręcz, dla dobra funkcjonariuszy policji²⁶. Autor niniejszej pracy w związku ze swoim wieloletnim doświadczeniem związanym z armią twierdzi, że siły zbrojne muszą uwzględnić

²² Por. *Etyka wojny*, red. T. Żuradzki, T. Kuniński, Warszawa 2009; J. Bocheński, *Sens życia*, Kraków 1993.

²³ L. Shomer, *Policyjne Ju-Jitsu*, tłum. P. Obmiński, Gliwice 2008, s. 9.

²⁴ A. Kaczmarek, M. Kuświk, S. Zasiadły, Z. Zimoch, *Samoobrona*, Kalisz 2007, s. 10.

²⁵ M. Kuświk, P. Jarczewski, *Techniki interwencji*, Kalisz 2011, s. 5.

²⁶ J. Dobrzyjałowski, J. Hachulski, A. Rudnicki, *Pałka typu tonfa. Techniki użytkowe*, Legionowo 1996, s. 11.

potrzebę treningu walki wręcz, gdyż nigdy nie można wykluczyć bezpośredniego starcia z przeciwnikiem, nawet w XXI wieku, przy tak wysokim poziomie techniki wojskowej²⁷.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę komplementarnego rozwijania sztuk walki i wykorzystania podstawowych technik na potrzeby stworzenia perfekcyjnego systemu szkolenia służb mundurowych. Jest to bardzo wąski zasób głównie praktycznej wiedzy, ale jego opanowanie jest konieczne do skutecznego działania służb mundurowych. Obecnie nie zgłębia się niestety podstaw filozofii praktycznej²⁸ i tylko częściowo poznajemy znaczenie teorii i utylitarnych technik sztuk walki.

W realizacji szkolenia w systemach walki bierze udział funkcjonariusz odpowiednich służb, który ma określone zadania do wykonania. Jego trening wymaga dyscypliny i znajomości niezbędnych technik walki, a także przepisów i regulaminów, aby mógł skutecznie wykonać zadanie w danej grupie zawodowej. Ze sztuk walki przejęto te techniki, które dają szerokie możliwości działania poszczególnym służbom mundurowym. Ekspert, specjalista – instruktor ma za zadanie przygotować funkcjonariusza do wykonania określonych zadań. Stąd potrzebne jest nauczanie, a następnie doskonalenie wąskiego przedziału technik specjalistycznych, odpowiadających zakresowi obowiązków służbowych. Wielu ekspertów systemów walki wywodzi się ze sztuk walki. Gdyby nie sztuki walki, szkolenie służb i funkcjonariuszy byłoby ubogie. Wiele współczesnych systemów walki nigdy by nie powstało, gdyby twórcy owych systemów nie sięgali po wciąż aktualne doświadczenia starych mistrzów sztuk walki.

Jak wspomniano, w powszechnym użyciu nie rozróżnia się trzech ogólnych kategorii sztuki walki. Dzieje się tak dlatego, że jest pomiędzy nimi także wiele ukazanych tutaj podobieństw.

Uprawianie zarówno sportów walki, jak i sztuk walki podwyższa samodyscyplinę nawet przy początkowo różnej motywacji ćwiczących (trening mający na celu poskromienie własnych słabości, opanowanie przeciwnika, trening zmierzający do całkowitego pokonania przeciwnika). Trening sztuk walki odbywa się niezależnie od samopoczucia, pogody, napotykanym trudności. W sportach walki zawodnik szykuje swoją motorykę pod okresy startowe, całe swoje życie dopasowuje do zawodów (często ćwiczy

²⁷ P. Modrzyński, *Wojskowa walka wręcz*, Kalisz 1998, s. 9.

²⁸ Filozofia praktyczna – jest nią *de facto* etyka, czyli teoria moralności, bez której *combat* zdaniem autora jest niekompletny. Stąd potrzeba bardziej komplementarnego podejścia do szkolenia *combatowego* i powrotu do filozofii praktycznej. Por. J. Piwowarski, *Etyka w administracji i jej źródła*, Kraków 2011, s. 61 i n.; por. W. J. Cynarski, *Filozofia sztuk walki. Ontologia i aksjologia azjatyckich sztuk walki*, „Rocznik Naukowy Ido – Ruch dla Kultury”, t. 1, 2000, s. 54 i n.

tylko *kata* turniejowe – efektowne). W systemach walki funkcjonariusz powinien trenować tak samo, jak ludzie dawnych, niezwykle realistycznych sztuk walki, musi być gotowy do wykonania zadania niezależnie od sytuacji, w której się znajduje. Zarówno ci pierwsi, jak i ci ostatni służą społeczeństwu swym potencjałem i to właśnie jest celem ich szkolenia. Obie grupy w trudnych chwilach będą ludźmi gotowymi do poświęceń oraz niesienia pomocy²⁹.

Chcąc jednak lepiej zrozumieć istotę dalekowschodniej sztuki walki oraz jej centralnego pojęcia, jakim jest samurajski etos, należy prześledzić przynajmniej niektóre z licznych uwarunkowań jego kształtowania się. Zdaniem autora jest to element skutecznie przeciwdziałający powierzchowności w omawianych tu zagadnieniach i związanych z nimi aplikacjach walki obronnej.

TYPOLOGY OF MARTIAL ARTS

The article shows the differences between various types of marital arts which can be divided into traditional martial arts, combat sports and utilitarian combat systems. The training of each of them should follow a different course and have a different base, because its purpose is to achieve different results.

SŁOWA KLUCZOWE: bushidō, tradycja, sporty walki, służby mundurowe

KEY WORDS: bushidō, tradition, combat sports, uniformed services

BIBLIOGRAFIA

1. Ambroży T., *Samoobrona: podręcznik metodyczny dla instruktorów*, Warszawa 2001.
2. Ambroży T., *Trening holistyczny metodą kompleksowej uprawy ciała*, Kraków 2004.
3. Andressen C., *Krótką historia Japonii*, tłum. A. Ślezińska, Warszawa 2004.
4. Arutjunow S., Swietłow G., *Starzy i nowi bogowie Japonii*, tłum. M. E. Hensel, Warszawa 1973.
5. Blocker H. G., Starling Ch. L., *Filozofia japońska*, Kraków 2008.
6. Cynarski W. J., *Recepcja i internalizacja etosu dalekowschodnich sztuk walki przez osoby ćwiczące*, Rzeszów 2006.
7. Cynarski W. J., *Sztuki budo w kulturze Zachodu*, Rzeszów 2000.
8. Czajkowski W., Piwowarski J., *Administrowanie jakością życia człowieka poprzez system Modern Bushidō*, „IDO – Ruch dla kultury” 2010, nr 10.

²⁹ Por. J. Piwowarski, *Etyka funkcjonariusza policji*, Kraków 2012.

9. Dajdoji Yuzan, *Kodeks młodego samuraja. Budō shoshinshu*, tłum. D. Marczevska, Bydgoszcz 2004.
10. Dobrzyjałowski J., Hachulski J., Rudnicki A., *Palka typu tonfa. Techniki użytkowe*, Legionowo 1996.
11. Draeger D. F., *Tradycyjne Budō*, tłum. M. Matysiak, Bydgoszcz 2006.
12. Eliade M., *Sacrum i profanum*, tłum. B. Baran, Warszawa 1999.
13. Fraguas J. M., *Legendarni mistrzowie karate*, tłum. J. Piotrkowicz, P. Sapała, Warszawa 2008.
14. Haines B. A., *Karate's History and Traditions*, Tokyo 1968.
15. *Ju-jitsu sportowe: proces szkolenia: (podręcznik trenera)*, red. T. Ambroży, Kraków 2007.
16. Kaczmarek A., Kuświk M., Zasiadły S., Zimoch Z., *Samoobrona*, Kalisz 2007.
17. Kanert M., *Buddyzm japoński*, Warszawa 2004.
18. Keiji I., *Prehistoric Japan*, Routledge 1996.
19. Kieniewicz J., *Historia Indii*, Wrocław 1985.
20. Kirby G., *Ju-jitsu podstawowe techniki łagodnej sztuki*, tłum. A. Samecki, Warszawa 1994.
21. *Kojiki, czyli Księga dawnych wydarzeń*, t. 1 i 2, tłum. W. Kotański, Warszawa 1986.
22. Kondratowicz K., *Jiu-Jitsu sztuka walki obronnej*, Warszawa 1991.
23. Kotański W., *Opowieści o pierwszych władcach japońskich*, Warszawa 1990.
24. Kotański W., *W kręgu shintoizmu*, t. 1: *Przeszłość i jej tajemnice*, Warszawa 1995.
25. Kotański W., *W kręgu shintoizmu*, t. 2: *Doktryna, kult, organizacja*, Warszawa 1995.
26. Kuświk M., Jarczewski P., *Techniki interwencji*, Kalisz 2011.
27. Kuwata T., *Taiko-no Tegami*, Tokio 1959.
28. van der Leeuw G., *Fenomenologia religii*, tłum. J. Prokopiuk, Warszawa 1978.
29. Lorden M. J., *Oyama. Legenda i dziedzictwo*, tłum. zbiorowe, Warszawa 2003.
30. Mendyk J., *Wielcy wojownicy Japonii: Toyotomi Hideyoshi (1537–1598)*, Warszawa 2009.
31. Miłkowski J., *Encyklopedia sztuk walki*, Toruń 2008.
32. Miłkowski J., *Sztuki i sporty walki Dalekiego Wschodu*, Warszawa 1987.
33. Modrzyński P., *Wojskowa walka wręcz*, Kalisz 1998.
34. Mol S., *Japońskie sztuki walki, Przewodnik po koryu jujutsu*, Bydgoszcz 2003.
35. Nakamura H., *Systemy myślenia ludów Wschodu: Indie, Chiny, Tybet, Japonia*, tłum. M. Kanert, W. Szkudlarczyk-Brkić, Kraków 2005.
36. *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest of Times to A.D. 697*, tłum. W. G. Aston, Boston 2005.
37. Norman F. J., *Japoński wojownik: trening i ćwiczenie samurajów*, tłum. W. Nowakowski, Bydgoszcz 2006.
38. Oyama M., *This is karate*, Tokyo 1973.
39. Oyata T. S., Ryu-Te No Michi, *Klasyczna sztuka walki z Okinawy*, tłum. W. Nowakowski, Warszawa 2001.
40. Piwowski J., *Samodoskonalenie i bezpieczeństwo w samurajskim Kodeksie Bushidō*, Kraków 2011.
41. Piwowski J., Piwowski J., *Modern Bushidō. Prolegomena do jedności czterech religii w administracji i zarządzaniu według wzorów dalekowschodnich*, „Zeszyt Naukowy Apeiron”, nr 1, Kraków 2007.
42. Ratti O., Westbrook A., *Secrets of the Samurai: A Survey of the Martial Arts of the Feudal Japan*, New York 1999.
43. Ratti O., Westbrook A., *Sekrety samurajów*, Bydgoszcz 1997.

44. Reskrypt Cesarski do Żołnierzy i Żeglarzy (1882), [w:] A. Ślusarczyk, *Samuraje (japoński duch bojowy)*, Warszawa 1939.
45. Ruszniak R., Zieniawa R., *Judo. Pomost pomiędzy tradycją i współczesnością*, Gdańsk 2003.
46. Shomer L., *Polityczne Ju-Jitsu*, tłum. P. Obmiński, Gliwice 2008.
47. Socha H., *Miecze japońskie Nihonto*, Warszawa 2003.
48. Soho T., *The Unfettered Mind: Writings of the Zen Master to the Sword Master*, Tokyo 1988.
49. Śpiewakowski A., *Samuraje*, Warszawa 2007.
50. Szymankiewicz J., Gałkowski T., *Sztuki walki. Zwycięstwo nad sobą*, Wrocław 2010.
51. Tanaka F., *Samurai Fighting Arts. The Spirit and the Practice*, Tokyo 2003.
52. Tanaka F., *Sztuki walki samurajów*, tłum. W. Nowakowski, Bydgoszcz 2005.
53. Tedeshi M., *Essential Anatomy for Martial and Healing Arts*, New York 2000.
54. *The Zen Teaching of Bodhidharma*, tłum. P. Hansen Washington 1987.
55. Tsunoda R., de Bary W. T., Keene D., *Sources of Japanese Tradition*, New York 1959.
56. Tubielewicz J., *Historia Japonii*, Wrocław 1984.
57. Tubielewicz J., *Od mitu do historii*, Warszawa 2006.
58. Turnbull S., *Samuraje – dzieje japońskich wojowników*, tłum. M. Studniarek, Warszawa 2007.
59. Ueshiba M., *Budo Nauki twórcy aikido*, tłum. M. Matusiak, Bydgoszcz 2005.
60. Varley P., *Kultura japońska*, tłum. M. Komorowska, Kraków 2006.
61. Xinzhong Yao, *Konfucjanizm*, tłum. J. Hunia, Kraków 2009.
62. Yagyū M., *Heihō Kadensho. Księga przekazów rodzinnych o sztuce wojny*, Bydgoszcz 2005.
63. Yagyū M., *The Sword and the Mind*, Overlook TP 1988.

